

Т. В. Камінська,
аспірант кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2788-5393>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.11.250

РОЗВИТОК ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР КЛАСТЕРНОГО ТИПУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Т. Kaminska,
Postgraduate student of the Department of International Economics,
National Technical University of Ukraine "Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

DEVELOPMENT OF INTEGRATED CLUSTER-TYPE STRUCTURES IN THE FIELD OF HEALTH CARE

Визначено, що на сучасному етапі розвитку країни велике місце в ефективному розвитку сфери виробництва та сфери послуг займають кластерні структури, засновані на інтеграції різних підприємств з метою збільшення ефективності створення та використання інновацій і, відповідно, збільшення прибутку, отриманого учасниками кластеру за рахунок синергетичного ефекту взаємодії потенціалів учасників кластера. Розвиток інтеграційних процесів, зазвичай, дозволяє підвищити конкурентоспроможність, як продукції, і підприємств, у своїй, характерною особливістю функціонування кластерних структур є реалізація своєї діяльності з досягнення поставлених цілей, переважно виконуваних робіт, з певними заданими цілями, термінами і фінансуванням.

Зазначено, що охорона здоров'я є ключовою галуззю соціальної сфери, що забезпечує здоров'я нації, підвищення якості життя населення. Його розвиток у сучасних умовах є можливим тільки на основі модернізації існуючої матеріально-технічної бази медичних установ. В умовах активного переходу України на інноваційний шлях розвитку економіки загалом стає актуальним пошук способів створення інновацій та їхньої подальшої реалізації в медицині. Незважаючи на значний науковий інтерес до проблем кластерів, кластери у сфері охорони здоров'я як економічні феномени досліджені недостатньо. Представники сучасної науки згадують у своїх працях різні типи кластерів охорони здоров'я — фарма-медичні, медичні, біо— та нано-технологій. Розробка та впровадження інновацій у медичних установах потребує не лише фінансових та матеріальних витрат, а й організаційно-інноваційної діяльності у закладах охорони здоров'я. Одним із перспективних способів активізації інноваційної діяльності в охороні здоров'я є створення кластера медичних інновацій як інструменту, що дозволяє інтегрувати зусилля представників медичної науки, практичної охорони здоров'я, бізнес-спільнот з метою вдосконалення інноваційної медичної діяльності. Кластер дозволяє забезпечити роботу різних фахівців в одному напрямку для вирішення конкретних завдань у рамках інновацій, що розробляються.

It was determined that at the current stage of the country's development, a large place in the effective development of the production and service sectors is occupied by cluster structures based on the integration of various enterprises in order to increase the efficiency of the creation and use of innovations and, accordingly, to increase the profit received by cluster participants due to the synergistic effect of interaction potentials of cluster participants. The development of integration processes usually allows to increase the competitiveness of both products and enterprises, a characteristic feature of the functioning of cluster structures is the implementation of their activities with the achievement of set goals, mainly performed works, with certain set goals, deadlines and financing.

It is noted that health care is a key branch of the social sphere, which ensures the health of the nation and the improvement of the quality of life of the population. Its development in modern conditions is possible only on the basis of modernization of the existing material and technical base of medical institutions. In the conditions of Ukraine's active transition to the innovative path of economic development in general, the search for ways to create innovations and their further implementation in medicine becomes relevant. Despite the significant scientific interest in the problems of clusters, clusters in the field of health care as economic phenomena have not been sufficiently studied. Representatives of modern science mention in their writings different types of health care clusters — pharma-medical, medical, bio- and nano-technologies. The development and implementation of innovations in medical institutions requires not only financial and material costs, but also organizational and innovative activities in health care institutions. One of the promising ways to activate innovative activities in health care is to create a cluster of medical innovations as a tool that allows integrating the efforts of representatives of medical science, practical health care, and business communities in order to improve innovative medical activities. The cluster allows to ensure the work of different specialists in the same direction to solve specific tasks within the framework of the innovations being developed.

Ключові слова: охорона здоров'я, кластерні структури, інтеграційні процеси, інновації, медична реформа.

Key words: health care, cluster structures, integration processes, innovations, medical reform.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В Україні розпочався ще 2021 року інфраструктурний етап медичної реформи з розподілом лікарень на госпітальні кластери. Верховна рада ухвалила Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги №6306 від 12.11.2021, що дозволяє запустити інфраструктурну частину реформи охорони здоров'я.

На сучасному етапі розвитку країни велике місце в ефективному розвитку сфери виробництва та сфери послуг займають кластерні структури, засновані на інтеграції різних підприємств з метою збільшення ефективності створення та використання інновацій і, відповідно, збільшення прибутку, отриманого учасниками кластеру за рахунок синергетичного ефекту взаємодії потенціалів учасників кластера.

Розвиток інтеграційних процесів, зазвичай, дозволяє підвищити конкурентоспроможність, як продукції, і підприємств, у своїй, характерною особливістю функціонування кластерних структур є реалізація своєї діяльності з досягнення поставлених цілей, переважно виконуваних робіт, з певними заданими цілями, термінами і фінансуванням. Особливо важливим є дослідження можливості інтеграції підприємств у сфері охорони здоров'я.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

З огляду на важливість ролі проблеми дослідження, питанням розвитку інтегрованих структур кластерного типу в охороні здоров'я та системи управління нею присвячені наукові праці як: В.С. Балабанов, О.І. Гой-

чук, Р.Р. Гумеров, З.М. Залога, Є.Д. Калашніков, С.В. Козловський, О.В. Кочетков, Р.В. Макарова, В.М. Микитюк, І.М. Миценко, О.В. Скидан, І.Б. Тернавська, В.Т. Шлемко та інші.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в дослідженні особливостей розвитку інтегрованих структур кластерного типу в охороні здоров'я та системи управління нею.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Охорона здоров'я є ключовою галуззю соціальної сфери, що забезпечує здоров'я нації, підвищення якості життя населення. Його розвиток у сучасних умовах є можливим тільки на основі модернізації існуючої матеріально-технічної бази медичних установ. В умовах активного переходу України на інноваційний шлях розвитку економіки загалом стає актуальним пошук способів створення інновацій та їхньої подальшої реалізації в медицині.

Незважаючи на значний науковий інтерес до проблем кластерів, кластери у сфері охорони здоров'я як економічні феномени досліджені недостатньо. Представники сучасної науки згадують у своїх працях різні типи кластерів охорони здоров'я — фарма-медичні, медичні, біо- та нано-технологій.

Розробка та впровадження інновацій у медичних установах потребує не лише фінансових та матеріальних витрат, а й організаційно-інноваційної діяльності у закладах охорони здоров'я. Одним із перспективних способів активізації інноваційної діяльності в охороні здоров'я є створення кластера медичних інновацій як інструменту, що дозволяє інтегрувати зусилля представників медичної науки, практичної охорони здоров'я, бізнес-спільнот з метою вдосконалення інноваційної медичної діяльності [1, с. 67]. Кластер дозволяє забезпечити роботу різних фахівців в одному напрямку для вирішення конкретних завдань у рамках інновацій, що розробляються.

Використання кластерного підходу в охороні здоров'я дасть змогу суттєво підвищити ефективність взаємодії підприємств приватного сектору економіки та державних науково-дослідних установ в інноваційному процесі, сформує додаткову мотивацію вітчизняних та іноземних інвесторів до організації конкурентоспроможного технологічного виробництва на територіях із високою концентрацією науково-технічного та інноваційного потенціалу. Інноваційна діяльність медичної установи може здійснюватися у двох основних напрямках: 1) створення медичних інновацій та залучення до них практикуючих медиків через участь в інноваційних проєктах кластера та 2) розробка та участь в організаційно-управлінських інноваціях [2, с. 94]. Їхнє продуктивне поєднання є важливим фактором виживання медичних закладів в умовах ринкової економіки.

Поряд із формуванням сервісних медичних кластерів у системі вітчизняної охорони здоров'я існують особливі інноваційні медичні кластери, метою яких є створення передового медичного інноваційного продукту чи послуги. Деякі фахівці вважають, що у системі вітчизняної охорони здоров'я слід розвивати саме кластер медичних інновацій. Суть його полягає в тому, що він є "комплексною структурою, об'єднаною одним тех-

нологічним процесом, кінцевим продуктом якого є медична інновація, створена зусиллями всіх учасників процесу, що включає представників науки, практичної охорони здоров'я, органів влади, медичної освіти та медичного бізнесу" [3, с. 193]. У медичному інноваційному кластері створюється сприятливе інформаційно-комунікативне середовище. Внаслідок цього інноваційний продукт, розроблений на базі кластерної організації виробництва, має високу конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і міжнародному ринку.

Таким чином, формування інноваційного кластера у сфері охорони здоров'я здійснюється з метою стимулювання медичних інновацій та забезпечення необхідних умов для їх розробки, впровадження та просування на ринок.

Ключова особливість медичного кластера полягає в тому, що лікувально-діагностичні та медико-профілактичні установи, що входять до його структури, мають такі специфічні джерела фінансування як фонди обов'язкового та/або добровільного медичного страхування, місцевих бюджетів, а також надходження від платних послуг. Водночас це не скасовує використання інших джерел фінансування, притаманих кластерам іншого типу, якими можуть бути приватні інвестиції, членські внески учасників кластера [4, с. 49]. Таким чином, на організаційно-економічний механізм взаємодії учасників кластера впливає порядок фінансування та його структура.

Особливість медичних кластерів продиктована специфікою галузі охорони здоров'я. На відміну від планового циклу виробництва товарів у промисловості, надання медичної допомоги може мати як плановий, і екстрений характер. Це вносить корективи у структуру кластера та його організаційно-економічний механізм.

Ключовими особливостями медичних кластерів є:

1. Додаткові джерела зовнішнього фінансування (фонди обов'язкового чи добровільного медичного страхування, федерального чи крайового бюджету, надходження від платних послуг);
2. Відсутність географічної концентрації учасників;
3. Необхідність запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
4. Поділ медичних організацій надання екстреної та планової допомоги [5].

З огляду на те, що медичні кластери мають специфічну структуру та особливості формування, питання, що стосуються їхньої дефініції, належать до дискусійних.

У працях сучасних учених-економістів можна назвати два підходи до визначення медичного кластера. Перший підхід базується на класичному визначенні кластера, де під медичним кластером розуміється сукупність географічно взаємопов'язаних компаній та організацій у сфері охорони здоров'я, науки та освіти, що взаємодоповнюють одна одну у процесі своєї діяльності. До недоліків цього підходу належить ігнорування специфіки сфери охорони здоров'я.

Другий підхід характеризується великим акцентуванням на особливості медичної галузі. У трактуваннях фігурує необхідність використання інноваційних науково-технологічних розробок та сучасних інформаційно-аналітичних систем, а також детальніше розкривається склад учасників технологічного ланцюжка надання медичних послуг.

Дослідивши особливості та підходи до визначення даного терміну у сучасному науковому середовищі, виникає необхідність уточнення даної дефініції. На нашу думку, медичний кластер — це сукупність фармацевтичних, лікувально-діагностичних та медико-профілактичних установ, об'єднаних функціональною залежністю та єдиним інформаційним середовищем, які використовують у своїй діяльності інноваційні наукові розробки, метою функціонування яких є надання конкурентоспроможної допомоги.

Таким чином, розвиток інтегрованих структур кластерного типу в охороні здоров'я є передовим способом поліпшення якості медичної допомоги. З огляду на новизну цієї форми взаємодії медичних організацій слід констатувати недостатній розвиток теоретичних аспектів визначення даного феномену. В результаті дослідження авторами виявлено особливості медичних кластерів, які відображають специфіку цієї галузі, на основі чого запропоновано визначення цієї економічної категорії.

Оптимальна комбінація сервісного та інноваційного початків у медичному кластері синтезує ефект синергії. Під синергетичним ефектом розуміється інтегральна характеристика, що становить суму інноваційних потенціалів елементів кластера, оцінюваних за параметрами, якими відбувався аналіз взаємовпливів. Такий ефект виникає на основі загальної стандартизації продукції чи послуги. При цьому всі учасники кластера одержують додаткові конкурентні переваги під впливом сукупного впливу ефектів масштабу, охоплення та синергії.

ВИСНОВКИ

Можливий синергетичний ефект може мати як фінансовий, а й соціальний вимір. У рамках інтегрованих сервісно-інноваційних кластерів охорони здоров'я формується єдина корпоративна культура та стиль поведінки учасників кластера. Основами цього є затребувані самими умовами кластера висока інтелектуальність, соціальна гуманізація праці, високі професійні навички. Соціальні відносини, що складаються всередині кластера між його учасниками, набувають тієї форми відносин, яка притаманна сфері науково-дослідних установ. Неодмінними атрибутами стають високий рівень відповідальності, усвідомлення важливості та необхідності своєї роботи. У рамках кластера створюється особливий соціальний мікроклімат, який сприяє реалізації власного творчого потенціалу кожного співробітника та колективу загалом за допомогою безперервного навчання передовим технологіям надання медичної допомоги, спілкуванню з провідними вітчизняними та зарубіжними вченими, доступності інноваційного обладнання.

Література:

1. Сазонець І. Л., Зима І. Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я: монографія. Рівне: Волин. обереги, 2018. 168 с.
2. Зима І. Я. Механізми інституційної трансформації державного управління охороною здоров'я. Рівне. 2019, 248 с.
3. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід:

колективна монографія / І. Л. Сазонець, В. І. Саричев [та ін.]; за наук. ред. д. е. н., проф. І. Л. Сазонця. Рівне: Волин. обереги, 2019. 396 с.

4. Зима І. Я. Історичний контекст формування основ державного управління охороною здоров'я європейської цивілізації. Вісник НУВГП. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 1 (47). С. 47—55.

5. Public Health Act 1848 and the General Board of Health. URL: [https://navigator.health.org.uk/theme/public-health-act-1848-and-general-board-health#:~:text=\(дата звернення: 14. 03. 2023 р.\).](https://navigator.health.org.uk/theme/public-health-act-1848-and-general-board-health#:~:text=(дата%20звернення%3A%2014.03.2023%20р.).)

References:

1. Sazonets', I.L. and Zyma, I.Ya. (2018), Sotsial'ni instituty v transformatsii derzhavnoi systemy upravlinnia okhoronoiu zdorov'ia [Social institutions in the transformation of the state health care managementsystem], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.
2. Zyma, I.Ya. (2019), Mekhanizmy instytutsijnoi-transformatsii derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorov'ia [Mechanisms of institutional transformation of state health care management], Rivne, Ukraine.
3. Sazonets', I. L. and Sarychev, V.I. (2019), Instytutsijna transformatsiia derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorov'ia: Ukraina ta inozemnyj dosvid [Institutional transformation of state health care management: Ukraine and foreign experience], Volyn.oberehy, Rivne, Ukraine.
4. Zyma, I.Ya. (2019), "The historical context of the formation of the foundations of state management of health care in European civilization", Visnyk NUVHP. Seriya: Ekonomichni nauky, vol. 1 (47), pp. 47—55.
5. Policy Navigator (2023), "Public Health Act 1848 and the General Board of Health", available at: [https://navigator.health.org.uk/theme/public-health-act-1848-and-general-board-health#:~:text=\(Accessed 14. 03. 2023\).](https://navigator.health.org.uk/theme/public-health-act-1848-and-general-board-health#:~:text=(Accessed%2014.03.2023).) *Стаття надійшла до редакції 20.05.2024 р.*

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663